

Úvod

Kniha Kříž a půlměsíc byla vydána roku 2003 nakladatelstvím The Pinguin Press. Z anglického originálu *The Cross and the Crescent* ji přeložil Pavel Vereš a v České republice vyšla v nakladatelství Mladá fronta roku 2004. Autorem svazku je britský historik a profesor na Univerzitě v Yorku, Richard Alexander Fletcher. Specializoval se na období středověku a na vzdělanost Anglie a Španělska v tehdejší době. Z jeho práce vzešlo více knih, např. *Moorish Spain (1992)*, *Christian-Muslim Understanding in the Later Middle Ages (2003)* a další.

Kniha samotná se zabývá poměrem mezi dvěma velkými náboženskými tábory, křesťanstvím a islámem. Zkoumá jejich vývoj od doby, kdy se objevily vedle sebe až po období reformace. Je rozdělena na šest kapitol, v kterých autor popisuje postupný tok dějin a událostí týkajících se poměru mezi náboženstvími. Uvádí četné konflikty, ale i období a následky plodného ovlivňování. Součástí knihy je přehled významných událostí a bibliografie ke každé z kapitol.

Analýza

Autor uvádí v předmluvě důvody, které ho přiměly zajímat se a psát o tomto tématu. Sahají až do jeho mladých let, kdy byl uchvácen architekturou v Córdoba a toužil se dozvědět více o této kultuře. Letmo zmiňuje i titul publikace a snahu, aby kniha byla na dostatečné úrovni mezi ostatními spisy, které vyšly pod stejným názvem.

V první kapitole se již zabývá diferenciací jednotlivých náboženských kultur. Křesťanství uvádí jako náboženství mnoha textů, islám oproti tomu vychází pouze z textu jednoho. Tomuto kontrastu přisuzuje velký význam pro světové dějiny. Posvátný text islámu představuje Korán, zjevený Bohem Proroku Muhammadovi. Četné svazky křesťanů pak můžeme nalézt v jediném svazku, kterým je Bible. Mnohoznačnost textů, zejména novozákonních, měla za následek sváry a námitky od počátku křesťanských dějin. V raných stoletích se zrodily nejintenzivnější debaty např. o Svaté Trojici. Toto v islámu nemohlo proběhnout. Doktríny zakotvené v Koránu byly jasné a jednoznačné. Což ale nebránilo rozkolům v islámské společnosti. Pouhou generaci po smrti Proroka se muslimové rozdělili na sunitskou a šiitskou větev. Islámská společnost se musela vypořádat s prostředím, ve kterém se zrodila. Křesťanství se v té době rozrostlo to oblasti Středomoří a muslimové žili v těchto státech. Autor zde uvádí řadu křesťanských učenců a jejich spisů, ve kterých se o muslimech (Saracénech)¹ vyjadřovali jako o nepracujícím kočovném národě, který se potuluje krajinou bez domova či zákonů. Označovali je za Izmaelovy děti.² Islámská společnost se však rychle rozrůstala a začala dobývat okolní říše. Během dvou desetiletí se zmocnili rozsáhlých oblastí byzantské říše a zcela si podmanili Persii. Expanze pokračovala do Evropy, kde dobyli Toledo a poté i celý Pyrenejský poloostrov. Fletcher se zde zamýšlí nad faktory, které umožnili tento nesmírně rychlý rozmach a také nad tím, jak křesťanská společnost nedokázala přijmout existenci jiného náboženství. Muslimové, jak autor uvádí, mají podle Koránu ctít „lid Knihy“ tzn. věřící se stejným posvátným textem, mezi které patří křesťané a židé. V praxi to však zcela nefungovalo a podmaněné obyvatelstvo se v případě, že nepřijalo islám, stávalo otroky.

Fletcher se zabývá nejen historickým vývojem těchto náboženství, ale také do značné míry popisuje kulturu, kterou si díky úzkému kontaktu rozdílné společnosti předávaly. Během prvotní expanze muslimů byla islámská společnost vyspělejší a od křesťanů vlastně neměla co převzít. To však netrvalo dlouho. Ve vládnoucích kruzích islámu se kolem roku 750 n. l. odehrál převrat, který způsobil přenesení centra na území dnešního Iráku. Islámská společnost se tak ocitla dále od oblasti Středozezemního moře, a toto vzdálení dalo vznik jiným rovinám vztahu mezi těmito rozdílnými světy.

¹ Muslimové se podle křesťanů neprávem označovali za potomky Abrahámovy ženy Sáry – odtud název Saracéni.

² Podle Bible, Genesis 16, kde se narodí první syn Abraháma – Izmael. Jeho matkou je Sářina otrokyně Hagar.

Patřil sem např. obchod. Je to právě druhá kapitola, která se zabývá ovlivňováním kultur mezi sebou a autor vypisuje konkrétní příklady vzájemného působení (vynález papíru, čerpání vody, jazykové znalosti, atd.). Sám říká: „*A tak zhruba mezi roky 750 a 1000 existovalo mezi křesťanstvem a islámem mnoho forem vzájemného působení. Některé byly násilné a destruktivní, jiné harmonické a plodné.*“³

Jedním z témat třetí kapitoly je příchod seldžutských Turků, kteří přijali islám za své náboženství. Byli to výborní válečníci, kteří se dostali do sporu s byzantskou říší. Roku 1071 porazili její armádu a zajali císaře. V západním světě rostlo přesvědčení, že boj proti nekřesťanskému obyvatelstvu se rovná záslužnému kajícímu dílu a smrt v bitvě vynáší mučednickou korunu. Tyto postoje stály v pozadí první křížové výpravy, která roku 1099 dobyla Jeruzalém. Autor stručně popisuje dění ostatních výprav, ale hlavně poukazuje na vztah a postoje jednotlivých táborů k nim. Křesťané je považovali za něco důležitého a nutného, kdežto v muslimských pramenech se o nich téměř nehovoří. Následovalo tažení Mongolů, jejichž říše se neúprosně zvětšovala. Křesťané se obávali vpádu, k němu ale nedošlo a Mongolové se obrátili zpět na východ.

Během těchto událostí se obě strany ovlivňovaly i jinak. V 11. století se mezi křesťanským a islámským světem objevovalo stále více poptávek na drahé předměty a látky. Obchod se stále rozrůstal a spolu s ním i vzdělanost. Bylo možno častěji potkat někoho, kdo ovládal jak arabštinu, tak i latinu či francouzštinu a to dalo vznik překladům mnoha děl. Autor uvádí tři odvětví, která bere za jedny z nejdůležitějších a která se začala rychle rozvíjet. Byla to teologie, lékařství a sepisování demografických údajů.

V posledních dvou kapitolách se autor zabývá mimo jiné tím, jaký byl zájem křesťanů o islám a naopak a jaký měli postoj k druhému náboženství. Křesťané se o islám zajímali a Fletcher to dokládá příklady velkých osob křesťanství konvertujících na islámskou víru. Celkově si však křesťané mohli islám vysvětlit jako zbloudilou formu křesťanství. Naopak muslimové o jejich víru zájem nejevili a považovali se za vyvolený lid, který má hlásat poslední a nejdokonalejší Boží zjevení. „*Nutně na křesťany shlíželi s pohrdáním.*“⁴ Knihu autor uzavírá shrnutím vzájemného vztahu mezi křesťany a muslimy.

Publikace je určena čtenářům, kteří se zajímají o téma poměru mezi křesťanstvím a islámem. Autor popisuje jeho vývoj v určitém období. Toto období není krátké, a pokud by čtenář toužil detailně porozumět dané problematice, doporučila bych si přečíst více knih rozšiřujících jak historické, tak náboženské znalosti. Sám autor uvádí ke každé kapitole řadu publikací, která by tomu mohla posloužit.

Přes určitou nesystematičnost textu se čtenář dozví mnoho zajímavých informací z historie a kultur obou stran a je schopen vytvořit si jakýsi obecný pohled na vztah mezi křesťanstvím a islámem a jeho historický vývoj.

Bibliografie knihy:

FLETCHER, Richard. *Kříž a půlměsíc*. Přeložil Pavel Vereš. 1. vydání Praha: Mladá fronta, 2004. 144 str. ISBN: 80-204-1145-3

³ FLETCHER, Richard. *Kříž a půlměsíc*. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN: 80-204-1145-3, str. 55.

⁴ Tamtéž, str. 120.